

زندگینامه دکتر عزیز جوانشیر استاد نمونه دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز

محمدرضا نجیب‌زاده^۱ و مهدی زهدی^۲

۱- مربی پژوهش، بخش تحقیقات جنگل و مرتع، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان آذربایجان شرقی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تبریز، ایران m.najibzadeh@areeo.ac.ir
۲- پژوهشگر منابع طبیعی

دکتر عزیز جوانشیر از اساتید گرانقدر دانشگاه تبریز بودند که بسیاری از فارغ‌التحصیلان دانشکده کشاورزی تبریز در ۴-۵ دهه گذشته علم و اخلاق را در کنار هم در محضر ایشان آموختند. ایشان متولد هشتم فروردین ۱۳۱۹ در شهرستان بیله‌سوار از توابع مشکین‌شهر استان اردبیل بودند. دوران تحصیلات ابتدایی خود را در اردبیل و دبیرستان را در تبریز گذرانده و در سال ۱۳۴۱ موفق به اخذ مدرک دیپلم متوسطه ریاضی از دبیرستان فرودسی تبریز با رتبه بسیار ممتاز شدند. در همان سال در آزمون ورودی دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران (کرج) پذیرفته شدند و در سال ۱۳۴۵ مدرک فوق لیسانس رشته جنگل و مرتع را از دانشکده کشاورزی کرج دریافت و سپس برای ادامه تحصیل به کشور فرانسه عزیمت کردند، ایشان در سال ۱۹۶۸ میلادی (تیرماه ۱۳۴۷ شمسی)، فوق لیسانس اکولوژی گیاهی را از دانشکده علوم دانشگاه اوریسی (پاریس) دریافت کردند و در همان دانشگاه موفق به اخذ مدرک دکتری اکولوژی و در مرداد ماه سال ۱۳۵۰ فارغ‌التحصیل شدند. عناوین پایان‌نامه‌های دوره فوق لیسانس و دکتری ایشان در فرانسه به شرح ذیل بوده است:

Ms: Mise au point d'une chambre de transpiration

Ph.D: Mise au Point d'une chambre de transpiration et son application a` L' etude de la re gelation stomatique

در سال ۱۳۵۰، پس از اتمام تحصیلات دکتری در فرانسه به ایران بازگشتند و بلافاصله در تاریخ شانزدهم تیر ماه همان سال از دانشگاه تبریز درخواست اشتغال کردند. پیرو این تقاضا، با تأکید رئیس وقت دانشکده کشاورزی مبنی بر نیاز به تخصص و دانش ایشان، در مهرماه سال ۱۳۵۰ به‌عنوان مدرس در گروه جنگل و مرتع دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز مشغول به کار و تدریس شدند. در واقع حضور ایشان در دانشگاه تبریز در این تاریخ به‌عنوان خدمت سربازی هم محسوب و از امکان خدمت سربازی به‌عنوان مدرس دانشگاه بهره‌مند شدند. دو سال بعد یعنی در مهر ماه ۱۳۵۲

بازدید علمی به همراه دانشجویان

بازدید علمی به همراه دانشجویان

به استخدام رسمی دانشگاه تبریز درآمدند و با مرتبه استادیاری مشغول به کار شدند. براساس ابلاغ صادره توسط رئیس دانشکده، در تاریخ دهم اردیبهشت ۱۳۵۱ به عضویت گروه کار تحقیقاتی مرتع برگزیده می‌شوند و پیرو آن در دی ماه سال ۱۳۵۱ با حکم رئیس دانشگاه تبریز به‌عنوان نماینده شرکت در سمینار مرتع، برگزار شده توسط سازمان جنگل‌ها و مراتع، معرفی می‌شوند. رئیس دانشکده کشاورزی ایشان را در مرداد ماه سال ۵۳ به‌عنوان مشاور خود منصوب می‌کند و در همان ایام با ابلاغ رئیس دانشگاه عهده‌دار سمت مشاور طرح تأسیس ایستگاه دامپروری مراغه می‌شود. با توان علمی بالا و به‌واسطه پشتکار و لیاقتی که در همان سال‌های اولیه در دانشگاه از خود نشان می‌دهد، پله‌های ترقی را یک‌به‌یک طی می‌کند، دانشگاه نیز تلاش می‌کند تا در زمینه‌های مختلف از حضور ایشان بهره‌بردار. در تاریخ ۲۹ مرداد ماه ۱۳۵۴ به ریاست مرکز کشاورزی دوره‌های شبانه دانشگاه تبریز (آذربادگان) منصوب می‌شود و در شهریور همان سال به عضویت کمیته فنی باغ بتانیک دانشگاه تبریز در می‌آید. در خرداد ۱۳۵۸ با پیشنهاد رئیس دانشکده کشاورزی و تأیید رئیس دانشگاه تبریز به سمت معاون دانشکده انتخاب شده و در فروردین ۱۳۵۹ به‌عنوان نماینده تام‌الاختیار دانشکده کشاورزی برای بررسی وضعیت دانشجویان دانشکده کشاورزی اردبیل اعزام می‌شود. دکتر عزیز جوانشیر در بهمن ۱۳۵۹ در کمیته ترجمه و تألیف و تصحیح کتاب‌های دانشگاهی ستاد انقلاب فرهنگی به‌عنوان عضو هیئت‌داوران در رشته منابع طبیعی عمومی منصوب شده و با حکم رئیس دانشکده در تاریخ چهارم اردیبهشت ۶۲ به عضویت شورای پژوهشی گروه باغبانی در هسته پژوهشی دانشکده در می‌آید و در آخرین روزهای سال ۶۴ با ابلاغ رئیس دانشگاه تبریز عضو شورای آموزشی و پژوهشی دانشکده کشاورزی می‌شود. ایشان در ابتدای سال ۱۳۶۵ به معاونت گروه زراعت و اصلاح نباتات دانشکده کشاورزی و چهار سال بعد، یعنی ۲۳ فروردین ۶۹ به‌عنوان مدیر گروه زراعت و اصلاح نباتات منصوب می‌شود. دکتر جوانشیر در مهرماه سال ۶۹ با کسب امتیازات لازم به مرتبه دانشیاری نائل و در آذرماه سال ۱۳۷۱ با حکم رئیس دانشگاه به‌عنوان عضو و دبیر کمیته منتخب بررسی پرونده‌های ارتقای اعضای هیئت‌علمی دانشکده کشاورزی تعیین شدند. در سال‌های بعد و در سال ۱۳۸۱ دوباره به مدت دو سال مدیر گروه زراعت و اصلاح نباتات شده و در نهایت در تاریخ پانزدهم بهمن سال ۱۳۸۴ با رتبه استادی از دانشکده کشاورزی بازنشسته شدند. ایشان در طول عمر پر برکت خود تألیفات و مقالات متعددی در ژورنال‌های خارجی، مجلات علمی پژوهشی داخلی و کنفرانس‌ها و همایش‌های ملی و بین‌المللی داشتند. همچنین در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری به‌عنوان استاد راهنما، مشاور یا داور همکاری داشت که حاصل آن تربیت دانشجویانی بود که تعداد زیادی از آنان، بعدها مسئولیت‌های مختلفی را در دستگاه‌های دولتی و دانشگاه‌ها عهده‌دار شدند. دکتر عزیز جوانشیر دروس مختلفی را در دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشگاه گیلان و دانشگاه آزاد

اسلامی در اردبیل و تبریز تدریس می‌کردند، برخی از عناوین این دوره‌ها عبارتند از:

- ▶ در دوره کارشناسی: اکولوژی، مرتع‌داری و هواشناسی
- ▶ در دوره کارشناسی ارشد: اکولوژی گیاهان زراعی، مبنای و مدیریت محیط‌زیست
- ▶ در دوره دکتری: اکولوژی کشت مخلوط، اکولوژی سیستم‌های زراعی، اکوفیزیولوژی و اکولوژی پوشش گیاهی
- ▶ در طول حضور در دانشگاه تبریز، ایشان استاد راهنمای تعداد ۴۱ پایان‌نامه کارشناسی ارشد و ۱۳ رساله دکتری بودند. همچنین در ۲۹ پایان‌نامه کارشناسی ارشد و ۸ رساله دکتری به‌عنوان استاد مشاور حضور داشتند. به‌علاوه ایشان در ۱۶ طرح تحقیقاتی و مطالعاتی در زمینه‌های مختلف مجری یا همکار بودند. همچنین چند کتاب در زمینه‌های تخصصی مربوطه تألیف یا ترجمه کردند که برخی از آنها عبارتند از:
- ▶ پوشش گیاهی زمین؛ نوشته آ. هوتنر دولمیز؛ ترجمه: نویده بیرنگ، عزیز جوانشیر و یوسف مجتهدی، انتشارات نشر دانشگاهی، ۱۳۶۸.
- ▶ اکولوژی کشت مخلوط؛ نوشته جان وان دمیر؛ ترجمه: عزیز جوانشیر، عادل دباغ محمدی‌نسب و آیدین حمیدی، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۷۹.
- ▶ اکولوژی حشرات؛ نوشته پیتیر پرایس؛ ترجمه: قدیر نوری‌قنبلانی و عزیز جوانشیر، انتشارات شیخ صفی‌الدین، ۱۳۸۱.

بررسی و پرورش جنگل، راهنمای عملی اداره جنگل؛ نوشته نویده بیرنگ و پیر کوشه؛ ترجمه: عزیز جوانشیر، احمد مصدق و یوسف مجتهدی؛ انتشارات دانشگاه تبریز، ۱۳۸۲.

مبانی آگروفارستری؛ تألیف عزیز جوانشیر، فرید شکاری، عادل دباغ محمدی‌نسب و یعقوب راعی، انتشارات دانشگاه زنجان، ۱۳۸۳. طراحی کاشت حرفه‌ای، رویکرد معماری و باغبانی در طراحی کاشت باغچه مخلوط؛ نوشته اسکات سی اسکارفون؛ ترجمه سعده‌اله عزیزاده و عزیز جوانشیر؛ انتشارات دانشگاه تبریز، ۱۳۹۲.

دکتر عزیز جوانشیر در برگزاری یازده کنفرانس داخلی نقش بسیار مهم و مؤثری داشتند. ایشان در ۵ مجله علمی دانش کشاورزی، بیابان، پژوهش‌های زراعی، فصلنامه سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور و مجله علم و فناوری به‌عنوان هیئت‌تحریریه همکاری داشت. همچنین عضو پیوسته انجمن علوم زراعت و اصلاح نباتات ایران، انجمن مرتع‌داری ایران و انجمن بوم‌شناسی ایران بودند. برای نه سال، ریاست انجمن سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور را به عهده داشتند. به پاس تمامی اقدامات علمی و آموزشی که داشتند، ۲۲ جایزه، نشان و مدال دریافت کرد. که تعدادی از آنها عبارتند از:

لوح تقدیر برای فعالیت‌های علمی در اولین همایش ملی مرتع‌داری کشور (۱۳۷۳)

محقق برتر مطالعات محیط‌زیستی استان آذربایجان شرقی (۱۳۸۰)

استاد نمونه دانشگاه تبریز (۱۳۸۲)
 پژوهشگر نمونه (۱۳۸۳)
 استاد نمونه کشوری (۱۳۸۴)
 استاد تأثیرگذار در کشاورزی کشوری (۱۳۸۹)
 فرهیخته ممتاز از طرف نخستین جشنواره فرهنگی و بنیاد نخبگان استان اردبیل (۱۳۹۳)

از سوی رئیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، معاون وزیر و رئیس سازمان جنگل‌ها و مراتع و سایر مسئولین کشوری هم مورد تقدیر قرار گرفته‌اند. دکتر عزیز جوانشیر از اسفند سال ۱۳۸۰ تا مرداد ۱۳۸۹ رئیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان آذربایجان شرقی بودند. همچنین از تیرماه ۱۳۸۱ به‌عنوان عضو شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور با این سازمان همکاری داشتند. ایشان در کمیته‌های تخصصی متعددی در استانداری آذربایجان شرقی در رابطه با مسائل مربوطه با دستگاه‌های اجرایی در استان همکاری می‌کردند. دکتر جوانشیر در سال ۱۳۸۳ به‌عنوان استاد نمونه کشوری انتخاب می‌شوند و به این مناسبت از سوی مقامات مربوطه مورد تقدیر قرار می‌گیرند. از دانشجویان و افرادی که از نزدیک ایشان را می‌شناختند، نقل می‌شود که از دانشجویان خود حمایت‌های معنوی و علمی زیادی می‌کردند، حتی پس از فارغ‌التحصیلی دانشجویان پیگیر مسائل مربوط به اشتغالشان بودند. براساس اطلاعات به‌دست

تحقیقات میدانی در مراتع

بازدید علمی با دانشجویان از مراتع آذربایجان شرقی

مراسم انتخاب استاد نمونه کشوری در سال ۱۳۸۳ (به همراه دو فرزند گرامیشان)

همایش تجلیل از فرهیختگان دانشگاه تبریز در اردیبهشت سال ۱۳۸۴

آقای دکتر عزیز جوانشیر در سال ۱۳۹۳

SHIR, ecologist, in University of Tabriz, Faculty of Agriculture, Tabriz, Iran.

دکتر عزیز جوانشیر عمر بسیار بابرکت و پرباری داشتند، اخلاق نیکو و حسن برخورد و رفتار ایشان همواره چراغ راه شاگردان و همکارانشان بوده است. ایشان دارای دو فرزند دختر هستند که هر دو پزشک و از افراد بسیار موفق هستند. دکتر جوانشیر در تاریخ ششم مهر سال ۱۳۹۷ در پی یک دوره کوتاه بیماری، در سن ۷۸ سالگی چشم از جهان فرو بستند. روحشان شاد و راهشان پر رهرو باد.

منابع

بیوگرافی دکتر عزیز جوانشیر، تهیه شده در دانشگاه تبریز. مستندات موجود در کارگزینی دانشگاه تبریز. معصومی، ع. ا. ۱۳۶۹. اطلس گون‌های ایران. مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران.

Maassoumi A. A., 1989. Revision of *Astragalus* L. sect. *Hemiphaca* Bunge (Leguminosae) in Iran, Mitt. Bot. Staatssamml. Munchen 28: 501-511.

گونه گون *Astragalus azizii* Maassoumi که برای اولین بار توسط دکتر عزیز جوانشیر از مراتع سیلان جمع‌آوری شده است. (اطلس گون‌های ایران)

آمده، طی اجرای طرح جامع مطالعه پوشش گیاهی منطقه سیلان با مسئولیت دکتر جوانشیر، گونه‌های گیاهی فراوانی از منطقه سیلان جمع‌آوری و در هر بار یوم گروه باغبانی دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز نگهداری می‌شود. برای شناسایی و نام‌گذاری این گیاهان آقایان دکتر مظفریان و دکتر معصومی از محققین بخش گیاه‌شناسی مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور با این طرح همکاری می‌کردند. در میان این گیاهان گونه‌ای گون، برای اولین بار از منطقه سیلان توسط آقای دکتر جوانشیر جمع‌آوری می‌شود که تا آن زمان از هیچ نقطه‌ای گزارش و شناسایی نشده بود. به پاس این اقدام، دکتر معصومی گون‌شناس شهیر ایران، این گونه گون را به نام آقای دکتر عزیز جوانشیر *Astragalus azizii* Maassoumi نام‌گذاری می‌کند. به منظور معرفی این گونه جدید و ثبت آن در سیستم جهانی نام‌گذاری گیاهان، آقای دکتر معصومی در قالب مقاله‌ای علمی، گونه فوق را به همراه چند گونه دیگر در ژورنال معتبر آلمانی *Mitt. Bot. Staatssamml.* معرفی می‌کند. دکتر معصومی در این مقاله و در معرفی گونه فوق، توضیح می‌دهند که این گونه به افتخار دکتر عزیز جوانشیر اکولوژیست دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز نام‌گذاری شده است.*

* Species named in the honour Prof. Aziz JAVAN-